

Χιόνι

ΟΡΧΑΝ ΠΑΜΟΥΚ

Χιόνι

Μετάφραση
ΣΤΕΛΛΑ ΒΡΕΤΟΥ

ΩΚΕΑΝΙΔΑ

Τίτλος πρωτοτύπου:
Orhan Pamuk, *Kar*

1η έκδοση: Μάιος 2007

Μετάφραση από τα τουρκικά: Στέλλα Βρετού
Επιμέλεια: Διδώ Κομεζάτου
Τυπογραφική διόρθωση: Δήμος Παππάς

© 2002, Petisim Yayıncılık A.Ş.

© 2003, για την ελληνική γλώσσα

Εκδόσεις Ωκεανίδα ΑΕ

Σολωμού 25, 106 82 Αθήνα, τηλ. 210.38.27.341

Πλάτωνος 17, 546 31 Θεσσαλονίκη, τηλ. 2310.231.800

e-mail: oceanida@internet.gr

www.oceanida.gr

Ηλεκτρονική στοιχειοθεσία-Σελιδοποίηση: Εκδόσεις «Ωκεανίδα»

Εκτύπωση: Μ. Σπύρου & Σία ΑΕ

Βιβλιοδεσία: Βιβλιοδομή ΑΕ

ISBN 978-960-410-468-0

Στη Ρουγιά

*Παρατηρούμε την επικίνδυνη άκρη των πραγμάτων,
τον έντιμο κλέφτη, τον τρυφερό δολοφόνο,
το δεισιδαίμονα άθεο.*

ΡΟΜΠΕΡΤ ΜΠΡΑΟΥΝΙΝΓΚ,
«Η απολογία του επισκόπου Μπλούγκραμ»

*Η πολιτική σ' ένα λογοτεχνικό κείμενο μοιάζει με πι-
στολιά που ακούγεται στη διάρκεια ενός κονσέρτου,
κάτι κνδαίο που δεν μπορείς όμως να αγνοήσεις. Τώ-
ρα θα μιλήσουμε για πολύ άσχημα πράγματα...*

ΣΤΑΝΤΑΛ,
Το μοναστήρι της Πάρμας

*Εξαφανίστε το λαό, συντρίψτε τον, κλείστε του το
στόμα. Γιατί ο Ευρωπαϊκός Διαφωτισμός είναι πιο
σημαντικός από το λαό.*

ΝΤΟΣΤΟΠΙΕΦΣΚΙ,
Σημειώσεις για τους Αδελφούς Καραμαζόφ

Ο Ευρωπαίος μέσα μου ανησυχούσε.

ΤΖΟΖΕΦ ΚΟΝΡΑΝΤ,
Με τα μάτια ενός Δυτικού

Η σιωπή του χιονιού

Το ταξίδι στο Καρς

Η σιωπή του χιονιού, σκεφτόταν ο άντρας εκεί που καθόταν στο λεωφορείο, ακριβώς πίσω από τον οδηγό. Αν ήταν η αρχή ενός ποιήματος, θα ονόμαζε αυτό που ένιωθε μέσα του «η σιωπή του χιονιού».

Τελευταία στιγμή είχε προλάβει το λεωφορείο που τον πήγε στο Καρς. Είχε ξεκινήσει από την Ιστανμπούλ και στο σταθμό λεωφορείων στο Ερζουρούμ είχε φτάσει μετά από ένα διήμερο ταξίδι με χιόνια και καταιγίδες· με την τσάντα στο χέρι, στους βρόμικους και κρύους διαδρόμους του σταθμού, προσπαθούσε να μάθει από πού φεύγανε τα λεωφορεία για το Καρς, όταν κάποιος του είπε ότι ένα έφευγε εκείνη τη στιγμή.

«Βιαζόμαστε», του είπε ο εισπράκτορας του παλιού λεωφορείου Μάγκιρους, επειδή δεν ήθελε ν' ανοίξει την πόρτα της μπαγκαζιέρας που μόλις είχε κλείσει. Γι' αυτό κι ο άντρας είχε μαζί του, σφηνωμένη ανάμεσα στα πόδια του, τη μεγάλη χειραποσκευή του, σε σκούρο βυσινί χρώμα, μάρκας

Bally. Ο επιβάτης, που καθόταν δίπλα στο παράθυρο, φορούσε ένα παλτό στο χρώμα της στάχτης αγορασμένο πέντε χρόνια πριν στη Φρανκφούρτη, από ένα κατάστημα Κάουφχοφ. Ας πούμε από τώρα ότι όσες μέρες έμεινε στο Καρς, το όμορφο αυτό παλτό από μαλακό ύφασμα τον έκανε να αισθάνεται ντροπή κι ανησυχία, αλλά και σιγουριά.

Χιόνιζε από την ώρα που ξεκίνησε το λεωφορείο κι ο επιβάτης δίπλα στο παράθυρο κοίταζε με μάτια ορθάνοιχτα, «μπας και δω κάτι καινούργιο», τις απόμερες γειτονιές τού Ερζουρούμ, τα μικρά, φτωχικά μπακάλικα, τους φούνρους, το εσωτερικό των ετοιμόρροπων καφενείων. Το χιόνι ήταν πιο χοντρό και πιο βαρύ από κείνο που έπεφτε σ' όλη τη διαδρομή από την Ιστανμπούλ στο Ερζουρούμ. Αν ο επιβάτης δίπλα στο παράθυρο δεν ήταν κουρασμένος από το ταξίδι και κοίταζε λίγο πιο προσεκτικά τις χοντρές νιφάδες που πέφτανε απ' τον ουρανό σαν πούπουλα, ίσως μπορούσε ν' αντιληφθεί τη χιονοθύελλα που πλησίαζε, ίσως καταλάβαινε απ' την αρχή πως είχε ξεκινήσει ένα ταξίδι που θα του άλλαζε τη ζωή, και γύριζε πίσω.

Κάτι που τώρα ούτε που του περνούσε απ' το μυαλό. Κοίταζε επίμονα τον ουρανό, που φαινόταν πιο φωτεινός τώρα που βράδιαζε, όμως στις ολοένα πιο χοντρές νιφάδες του χιονιού που στροβιλιζόνταν στον αέρα δεν έβλεπε τις ενδείξεις της καταστροφής που πλησίαζε, αλλά τα σημάδια της αθώτητας και της ευτυχίας που είχε γνωρίσει στα παιδικά του χρόνια και τώρα επιτέλους ξαναγύριζαν. Ο επιβάτης που καθόταν στη θέση δίπλα στο παράθυρο είχε επιστρέψει για πρώτη φορά στην Ιστανμπούλ, στην πόλη όπου έζησε τα ευτυχι-

σμένα παιδικά του χρόνια, μια βδομάδα πριν, μετά από δώδεκα χρόνια, όταν πέθανε η μητέρα του, είχε μείνει εκεί τέσσερις μέρες και τώρα ταξίδευε για το Καρς, σ' ένα ταξίδι που προέκυψε τελείως αναπάντεχα. Το πανέμορφο χιόνι τον έκανε πιο ευτυχισμένο απ' όσο η Ιστανμπούλ που είχε χρόνια να δει. Ήταν ποιητής, και πριν από πολλά χρόνια, σ' ένα ποίημά του, ελάχιστα γνωστό στους Τούρκους αναγνώστες του, έλεγε ότι στη ζωή μας χιονίζει μια φορά στα όνειρά μας.

Καθώς το χιόνι έπεφτε όπως στα όνειρα αργά και σιωπηλά, ο επιβάτης στη θέση δίπλα στο παράθυρο, παρασυρμένος από τα αισθήματα αθωότητας κι αγνότητας που χρόνια αναζητούσε με πάθος, πίστεψε μ' αισιοδοξία ότι θα μπορούσε να νιώσει στον κόσμο αυτό σαν στο σπίτι του. Και μετά από λίγο έκανε κάτι που είχε πολλά χρόνια να περάσει απ' το μυαλό του ότι θα μπορούσε να κάνει: κοιμήθηκε στο κάθισμά του.

Ας εκμεταλλευτούμε το γεγονός ότι κοιμάται κι ας πούμε σιγανά μερικά πράγματα γι' αυτόν. Δώδεκα χρόνια ζούσε στη Γερμανία ζωή πολιτικού εξόριστου, αν και η πολιτική ποτέ δεν τον ενδιέφερε ιδιαίτερα. Πραγματικό του πάθος, μοναδική του σκέψη, ήταν η ποίηση. Ήταν σαράντα δύο χρονών, εργένης, δεν είχε παντρευτεί ποτέ. Μαζεμένος όπως ήταν στο κάθισμά του, δεν φαινόταν καλά, αλλά για Τούρκο θα μπορούσε να τον πει κανείς ψηλό, με καστανά μαλλιά κι άσπρη επιδερμίδα, που έδειχνε ακόμη πιο χλομή απ' το ταξίδι. Ήταν άνθρωπος ντροπαλός, του άρεσε η μοναξιά. Αν ήξερε πως το κεφάλι του, έτσι όπως κουνιόταν το λεωφορείο, μόλις τον πήρε ο ύπνος έπεσε πρώτα στον ώμο κι έπειτα στο

στήθος του διπλανού του, θα ντρεπόταν πολύ. Ο επιβάτης με το πεσμένο πάνω στο γείτονά του σώμα ήταν άνθρωπος καλοπροαίρετος, έντιμος και πάντα μελαγχολικός, όπως οι ήρωες του Τσέχοφ, που στην προσωπική τους ζωή, εξαιτίας αυτών των χαρακτηριστικών, είναι άχρωμοι κι αποτυχημένοι. Αργότερα θα επιστρέψουμε πολύ συχνά στο θέμα της μελαγχολίας. Έτσι άβολα όπως κάθετα ο επιβάτης, καταλαβαίνω ότι δεν θα κοιμάται για πολλή ώρα ακόμη, γι' αυτό να σας πω αμέσως ότι ονομάζεται Κερίμ Αλακούσογλου, ότι τ' όνομά του δεν του αρέσει και προτιμάει να τον φωνάζουν με τα αρχικά τού ονοματεπωνύμου του, Κα, κι ότι το ίδιο θα κάνω κι εγώ σ' αυτό το βιβλίο. Στα σχολικά του χρόνια ο ήρωάς μας, στις εργασίες και στις κόλλες των εξετάσεων έγραφε Κα, κι αργότερα στις εξετάσεις στο πανεπιστήμιο αντί για τ' όνομά του υπέγραφε με πείσμα Κα, και γι' αυτό ακριβώς το θέμα δεν δίσταζε να τσακώνεται κάθε φορά και με τους καθηγητές αλλά και με δημοσίους υπαλλήλους. Επειδή με το όνομα αυτό, το οποίο είχε επιβάλει στη μητέρα του, στην οικογένειά του, στους φίλους του, είχε εκδώσει και τα ποιήματά του, το «Κα» στην Τουρκία και στη Γερμανία ανάμεσα στους Τούρκους είχε αποκτήσει μια μικρή φήμη γεμάτη μυστήριο. Τώρα ας προσθέσω κι εγώ, σαν τον οδηγό που μόλις απομακρύνθηκε από το σταθμό του Ερζουρούμ ευχήθηκε στους επιβάτες καλό ταξίδι: Ώρα καλή, αγαπητέ Κα... Αλλά δεν θέλω να σας κοροϊδέψω: είμαστε φίλοι με τον Κα από παλιά και ξέρω όσα πρόκειται να του συμβούν πριν ακόμη αρχίσω να σας διηγούμαι την ιστορία.

Μετά το Χορασάν το λεωφορείο έστριψε βόρεια προς το

Καρς. Ο Κα ξύπνησε όταν ο οδηγός αναγκάστηκε να φρενάρει απότομα, επειδή σε μια από τις ανηφόρες βρέθηκε ξαφνικά μπροστά του ένας αραμπάς. Πριν περάσει πολλή ώρα συμμετείχε στην ατμόσφαιρα συντροφικότητας που επικρατούσε στο λεωφορείο. Όταν το λεωφορείο έκοβε ταχύτητα στις στροφές, στις άκρες γκρεμών με βράχια, ο Κα, αν και καθόταν πίσω απ' τον οδηγό, σηκωνόταν κι αυτός όρθιος όπως οι επιβάτες στα πίσω καθίσματα για να δει καλύτερα το δρόμο, προσπαθούσε να δείξει με το δάχτυλό του στο συνεπιβάτη που καθάριζε πρόθυμα το θολό τζάμι του οδηγού το σημείο που του είχε ξεφύγει (η προσπάθειά του να βοηθήσει περνούσε απαρατήρητη), κι όταν η χιονοθύελλα δυνάμωνε και οι ναλοκαθαριστήρες δεν προλάβαιναν να καθαρίσουν το μπροστινό τζάμι, που γινόταν σε μια στιγμή κάτασπρο, προσπαθούσε κι αυτός, όπως κι ο οδηγός, να καταλάβει προς τα πού πήγαινε η άσφαλτος, που δεν φαινόταν πια καθόλου.

Οι πινακίδες δεν διαβάζονταν γιατί είχαν πιάσει χιόνι. Η χιονοθύελλα δυνάμωσε κι ο οδηγός έσβησε τα φώτα πορείας. Στο μισοσκόταδο ο δρόμος φάνηκε καλύτερα και το εσωτερικό του λεωφορείου σκοτείνιασε. Τρομαγμένοι οι επιβάτες, χωρίς να μιλάνε μεταξύ τους, κοίταζαν τους χιονισμένους δρόμους των φτωχικών κωμοπόλεων, τις γλομές λάμπες στα ετοιμόρροπα μονόπατα σπίτια, τους ήδη κλειστούς απ' το χιόνι δρόμους των μακρινών χωριών, τους γκρεμούς που μόλις φώτιζαν τα μικρά φώτα του λεωφορείου. Όταν μιλούσαν οι επιβάτες, μιλούσαν ψιθυριστά.

Ο διπλάνος του, που στην αγκαλιά του είχε αποκοιμηθεί ο Κα, τον ρώτησε ψιθυριστά ποιος ήταν ο σκοπός του ταξι-

διού του στο Καρς. Εύκολα καταλάβαινε κανείς ότι ο Κα δεν ήταν ντόπιος.

«Είμαι δημοσιογράφος», ψιθύρισε ο Κα... Δεν ήταν αλήθεια αυτό. «Πηγαίνω να καλύψω τις δημοτικές εκλογές και το θέμα με τις αυτοκτονίες των κοριτσιών». Αυτό ήταν αλήθεια.

«Όλες οι εφημερίδες της Ιστανμπούλ γράψανε για το δήμαρχο του Καρς που δολοφονήθηκε και για τις γυναίκες που αυτοκτόνησαν», είπε ο διπλάνος με έντονα φορτισμένη φωνή, κι ο Κα δεν κατάλαβε αν ήταν από ντροπή ή περηφάνια.

Όσο κράτησε το ταξίδι, ο Κα κουβέντιαζε με το λεπτό, όμορφο χωρικό, τον οποίο μετά από τρεις μέρες θα ξανασυναντούσε στη χιονισμένη λεωφόρο Χαλίτπασα, κι ενώ θα τρέχαν δάκρυα απ' τα μάτια του. Έμαθε ότι είχε πάει τη μητέρα του στο Ερζουρούμ επειδή το Καρς δεν είχε καλά νοσοκομεία, ότι στο χωριό του, κοντά στο Καρς, ασχολιόταν με την κτηνοτροφία, ότι δύσκολα τα βγάζανε πέρα εκεί αλλά δεν ήταν επαναστάτης, ότι –για λόγους που δεν εξήγησε στον Κα– δεν λυπόταν για τον εαυτό του αλλά για τη χώρα του, ότι ήταν πολύ ευχαριστημένος που κάποιος μορφωμένος όπως ο Κα είχε έρθει από τόσο μακριά για ν' ασχοληθεί με τα προβλήματα του Καρς. Στα απλά του λόγια, στο περήφανο ύφος του καθώς μιλούσε, είχε μια ευγένεια που προκαλούσε το σεβασμό του Κα.

Ο Κα είχε καταλάβει πως η παρουσία του άντρα τον ηρεμούσε. Το είδος αυτό της ηρεμίας –δώδεκα χρόνια στη Γερμανία ο Κα δεν το είχε αισθανθεί ποτέ– του θυμόταν από τον καιρό που του άρεσε να νιώθει κατανόηση και στοργή για κάποιον λιγότερο δυνατό απ' τον εαυτό του. Κάτι τέτοιες ώρες

προσπαθούσε να δει τον κόσμο με τα μάτια του ανθρώπου που λυπόταν και συμπαθούσε. Κάνοντας και τώρα το ίδιο, ο Κα κατάλαβε ότι φοβόταν λιγότερο τη χιονοθύελλα, που δεν έλεγε να κοπάσει, ότι δεν θα πέφτανε στον γκρεμό κι ότι το λεωφορείο, έστω κι αργά, θα έφτανε στο Καρς.

Όταν το λεωφορείο μπήκε στις δέκα, με καθυστέρηση τριών ωρών, στα σκεπασμένα με χιόνι σοκάκια του Καρς, ο Κα δεν αναγνώρισε την πόλη. Δεν ήξερε πού ήταν ούτε το κτίριο του σταθμού, που είχε ξαφνικά βρεθεί μπροστά του μια ανοιξιάτικη μέρα είκοσι χρόνια πριν, όταν έφτασε εκεί με το ατμοκίνητο τρένο, ούτε το ξενοδοχείο Τζουμχουριέτ «με τηλέφωνο σε κάθε δωμάτιο» όπου τον είχε πάει ο αραμπατζής, αφού του έκανε το γύρο όλης της πόλης. Όλα λες κι είχαν σβηστεί ή χαθεί κάτω απ' το χιόνι. Ένας-δυο αραμπάδες στο σταθμό θύμιζαν το παρελθόν, αλλά η πόλη ήταν πολύ πιο μελαγχολική και φτωχική απ' ό,τι είχε δει κι απ' όσο θυμόταν ο Κα πριν από μερικά χρόνια. Από τα παγωμένα παράθυρα του λεωφορείου είδε τις πολυκατοικίες από μπετόν –παρόμοιες είχαν χτιστεί τα τελευταία δέκα χρόνια παντού στην Τουρκία–, τις πινακίδες από πλεξιγκλάς που έκαναν όλα τα μέρη να μοιάζουν μεταξύ τους και τις προεκλογικές αφίσες που κρέμονταν από σκοιινιά περασμένα απ' άκρη σ' άκρη στους δρόμους.

Διαπεραστικό το κρίο, μπήκε απ' τα μπατζάκια του μόλις κατέβηκε απ' το λεωφορείο και τα πόδια του πάτησαν το μαλακό χιόνι. Καθώς ρωτούσε να μάθει πού ήταν το ξενοδοχείο Κάρπαλας, όπου είχε τηλεφωνήσει από την Ιστανμπούλ κι είχε κάνει κράτηση, ανάμεσα στους επιβάτες που παίρνανε

από τον εισπράκτορα τις αποσκευές τους είδε γνώριμα πρόσωπα, αλλά ήταν τόσο πολύ το χιόνι που έπεφτε, ώστε δεν μπορούσε να ξεχωρίσει ποιος ήταν ποιος.

Τους ξανάδε στο εστιατόριο Γεσίλγιουρτ, όπου πήγε αφού τακτοποιήθηκε στο ξενοδοχείο. Τον τλαιπωρημένο, κουρασμένο αλλ' ακόμη γοητευτικό κι αεράτο άντρα και την παχουλή αλλά ευκίνητη γυναίκα που έδειχνε πως ήταν σύντροφός του. Ο Κα τους θυμόταν από την Ιστανμπούλ, από το πολιτικό θέατρο με τα πολλά αριστερά μηνύματα της δεκαετίας του 1970: το όνομα του άντρα ήταν Σουνάι Ζαϊμ. Καθώς τους κοίταζε αφηρημένος, κατέληξε πως η γυναίκα έμοιαζε με μια συμμαθήτριά του στο δημοτικό. Ο Κα είδε ότι κι άλλοι στα γύρω τραπέζια είχαν τη χλομή κι άψυχη επιδερμίδα που χαρακτηρίζει τους θεατρικούς κύκλους. Τι δουλειά είχε ο μικρός θεατρικός θίασος, τη χιονισμένη αυτή νύχτα του Φλεβάρη, στην ξεχασμένη αυτή πόλη; Ο Κα πριν φύγει από το εστιατόριο, όπου είκοσι χρόνια πριν σύχναζαν δημόσιοι υπάλληλοι, σ' ένα άλλο τραπέζι νόμισε πως είδε κι έναν από τους αριστερούς ήρωες της δεκαετίας του 1970· τότε ο ήρωας κυκλοφορούσε με το όπλο στο χέρι. Αλλά όπως φτώχυναν και χλόμιασαν το Καρς και το εστιατόριο, έτσι κι οι αναμνήσεις είχαν χάσει, θαρρείς, το χρώμα τους κάτω απ' το χιόνι.

Στους δρόμους δεν κυκλοφορούσε κανείς επειδή χιόνιζε, ή μήπως στα παγωμένα πεζοδρόμια δεν υπήρχε ποτέ κανείς; Διάβασε με προσοχή τις προεκλογικές αφίσες στους τοίχους, τα διαφημιστικά φροντιστηρίων κι εστιατορίων και τα πανό που πρόσφατα είχε κρεμάσει το δημαρχείο με την ελπίδα να σταματήσουν οι αυτοκτονίες. Γράφανε τα πανό: «Ο άνθρω-

πος είναι ένα αριστούργημα του Θεού, η αυτοκτονία είναι βλασφημία». Μέσ' από τα παγωμένα παράθυρα ενός σχεδόν γεμάτου τσαϊχανέ ο Κα είδε παρέες αντρών να παρακολουθούν τηλεόραση. Βλέποντας τα παλιά, πέτρινα ρωσικά κτίρια, που εξαιτίας τους το Καρς είχε τόσο ιδιαίτερη θέση στη μνήμη του, ο Κα ένιωσε ανακούφιση.

Το ξενοδοχείο Κάρπαλας ήταν ένα από τα κομψά ρωσικά κτίρια, Βαλτικής αρχιτεκτονικής. Στο διώροφο κτίριο με τα στενόμακρα και ψηλά παράθυρα μπορούσε να πάει κανείς περνώντας κάτω από μια καμάρα που οδηγούσε σε μια αυλή. Καθώς ο Κα περνούσε κάτω από την καμάρα, τόσο ψηλή ώστε εκατόν δέκα χρόνια πριν να περνούν άνετα από κάτω οι άμαξες, ο Κα ένιωσε μια απροσδιόριστη ανησυχία, αλλά ήταν τόσο πολύ κουρασμένος που δεν έδωσε σημασία. Να σας πω όμως ότι η ανησυχία αυτή του Κα είχε σχέση μ' έναν από τους λόγους που τον είχαν φέρει στο Καρς: τρεις μέρες πριν, στην Ιστανμπούλ, στην εφημερίδα «Τζουμχουριέτ», όπου είχε πάει επίσκεψη, ο Κα συνάντησε έναν παλιό του φίλο, τον Τανέρ, που τον πληροφόρησε για τις δημοτικές εκλογές και για την παράξενη επιδημία αυτοκτονιών από την οποία έπασχαν πολλά νεαρά κορίτσια στο Καρς, ίδια με της πόλης Μπάτμαν. Ο Τανέρ είπε στον Κα ότι αν ήθελε να καλύψει αυτά τα δύο θέματα, αλλά και να δει και να γνωρίσει, δώδεκα χρόνια μετά, την πραγματική Τουρκία, να πήγαινε στο Καρς. Θα φρόντιζε ο ίδιος να του δώσουν μια προσωρινή δημοσιογραφική ταυτότητα, μιας και κανείς δεν είχε τη διάθεση να κάνει αυτή τη δουλειά, και πρόσθεσε ότι στο Καρς ήταν και η όμορφη συμφοιτήριά τους η Ιπέκ. Αν και είχε χωρίσει από τον άντρα της

τον Μουχτάρ, η Ιπέκ έμενε στο Καρς, στο ξενοδοχείο Κάρπαλας, με τον πατέρα της και την αδερφή της. Καθώς άκουγε το φίλο του τον Τανέρ, πολιτικό σχολιαστή στην εφημερίδα «Τζουμχουριέτ», ο Κα θυμήθηκε την ομορφιά της Ιπέκ.

Ο Κα ένιωσε ανακούφιση όταν πήρε το κλειδί από τον υπάλληλο Τζαβίτ, που έβλεπε τηλεόραση στο ψηλοτάβανο σαλόνι του ξενοδοχείου, ανέβηκε στο δωμάτιο 203 του δευτέρου ορόφου κι έκλεισε πίσω του την πόρτα. Μετά από προσεκτική ανάλυση του εαυτού του έβγαλε το συμπέρασμα ότι παρά τους φόβους του σε όλο το ταξίδι ούτε ο νους του ούτε η καρδιά του είχαν ασχοληθεί με την πιθανότητα να είναι ή να μην είναι η Ιπέκ στο ξενοδοχείο. Με το δυνατό ένστικτο των ανθρώπων που από την ερωτική τους ζωή δεν έχουν να θυμούνται παρά μια σειρά από γεγονότα οδυνηρά και προσβλητικά, ο Κα προτιμούσε να πεθάνει παρά να ερωτευτεί.

Τα μεσάνυχτα, έχοντας φορέσει τις πιτζάμες του, πριν πέσει στο κρεβάτι άνοιξε λίγο τις κουρτίνες του σκοτεινού δωματίου του. Οι χοντρές νιφάδες του χιονιού πέφτανε ασταμάτητα.

Η πόλη μας είναι ήσυχο μέρος

Οι μακρινές γειτονιές

Όταν χιόνιζε, ένωθε πάντα καθαρός μέσα του ο Κα, καθώς ξεχνιόνταν σκεπασμένα απ' το χιόνι η βρόμα, η λάσπη και το σκοτάδι της πόλης, όμως μετά την πρώτη μέρα στο Καρς έχασε αυτή την αίσθηση της αθωότητας που είχε σχέση με το χιόνι. Εδώ το χιόνι ήταν κουραστικό, πληκτικό, τρομακτικό. Όλη νύχτα χιόνιζε. Δεν σταμάτησε ούτε το πρωί όση ώρα περπατούσε στους δρόμους, καθόταν στα γεμάτα με άνεργους Κούρδους καφενεία, συζητούσε με τους εκλογείς, σαν ορεξάτος δημοσιογράφος, με μολύβι και χαρτί στο χέρι, ανέβαινε τους απότομους και παγωμένους δρόμους στις φτωχογειτονιές, συναντούσε τον πρώην δήμαρχο, το βοηθό νομάρχη και συγγενείς των αυτόχειρων κοριτσιών. Οι χιονισμένοι δρόμοι, που στα παιδικά του χρόνια, από το ασφαλές σπίτι τους στο Νισάντας, του δίνανε την εντύπωση ότι αποτελούσαν κομμάτι παραμυθιού, τώρα του φαίνονταν σαν το ξεκίνημα μιας μεσοαστικής ζωής, που τα όνειρά του γι' αυτήν τα 'κρυβε μέσα του εδώ και χρόνια σαν τελευταίο καταφύγιο, και μιας

απελπιστικής φτώχειας που δεν ήθελε ούτε να τη φαντάζεται.

Εκείνο το πρωί, καθώς η πόλη ξυπνούσε χωρίς να δίνει σημασία στο χιόνι που έπεφτε, περπάτησε πολύ γρήγορα από τη λεωφόρο Ατατούρκ προς τα κάτω, προς την παραγκούπολη, τις πιο φτωχικές συνοικίες του Καρς, στην περιοχή Καλέαλι. Καθώς περπατούσε βιαστικά κάτω από τις αγριελιές και τα πλατάνια με τα χιονισμένα κλαδιά, τα μάτια του βούρκωσαν από τη στενοχώρια βλέποντας τα παλιά και φθαρμένα ρωσικά κτίρια με τα μπουριά της σόμπας έξω απ' τα παράθυρα, το χιόνι που έπεφτε στην άδεια χιλιόχρονη αρμένικη εκκλησία ανάμεσα στις αποθήκες ξυλείας και το μετασχηματιστή, τις αγέλες των σκυλιών που γάβγιζαν σ' όποιον περνούσε την πεντακοσίων ετών πέτρινη γέφυρα πάνω από το μικρό ποτάμι Καρς, το λεπτό καπνό από τις καμινάδες των μικρών σπιτιών της παραγκούπολης στην περιοχή Καλέαλι, που έμοιαζε άδεια κι εγκαταλειμμένη κάτω απ' το χιόνι. Δυο παιδιά, έν' αγόρι κι ένα κορίτσι, είχαν πάει νωρίς στο φούρνο και τώρα γύριζαν με ζεστά ψωμιά στην αγκαλιά τους σπρώχνοντας το ένα το άλλο και σκουντουφλώντας χαρούμενα, τόσο που τους χαμογέλασε κι ο Κα. Δεν ήταν η φτώχεια κι η απελπισία που τον άγγιζαν μέχρι βαθιά μέσα του· ήταν η αίσθηση της παράξενης και πανίσχυρης μοναξιάς που αργότερα θα διέκρινε παντού στην πόλη, στις άδειες βιτρίνες των φωτογραφικών στούντιο, στα παγωμένα τζάμια των τσαϊχανέδων, φίσκα από άνεργους που χαρτοπαίζανε, στις χιονισμένες άδειες πλατείες. Λες κι όλοι είχαν ξεχάσει αυτό τον τόπο και το χιόνι έπεφτε στην άκρη του κόσμου.

Το πρωί είχε την τύχη με το μέρος του κι όλοι τον αντιμετώπισαν λες κι ήταν κάποιος σπουδαίος δημοσιογράφος από την Ιστανμπούλ που όλοι θέλανε να δούνε και να χαιρετήσουν σφίγγοντάς του το χέρι· από το βοηθό νομάρχη ως τον πιο φτωχό κάτοικο όλοι του άνοιξαν την πόρτα τους και του μίλησαν. Τον Κα σύστησε στους κατοίκους του Καρς ο Σερντάρ μπέη, εκδότης της εφημερίδας «Σερχάτ Σεχίρ» («Ακριτική Πόλη»), με κυκλοφορία τριακόσια είκοσι φύλλα, που κάποτε έστελνε τοπικά νέα στην εφημερίδα «Τζουμχουριέτ» (τα περισσότερα δεν τυπώνονταν ποτέ). Η πρώτη δουλειά του Κα το πρωί μόλις βγήκε από το ξενοδοχείο ήταν να πάει στο σπίτι του παλιού αυτού δημοσιογράφου, του «τοπικού ανταποκριτή μας», όπως του είχαν πει από την Ιστανμπούλ όταν του έδωσαν τ' όνομά του. Αμέσως κατάλαβε ο Κα ότι ο Σερντάρ μπέη ήξερε όλο το Καρς. Απ' αυτόν άκουσε πρώτα την ερώτηση που θα του έκαναν εκατοντάδες φορές τις τρεις μέρες που έμεινε στο Καρς.

«Καλώς ήρθατε στην ακριτική μας πόλη, κύριε. Αλήθεια, γιατί είστε εδώ;»

Ο Κα του είπε ότι είχε έρθει για να καλύψει δημοσιογραφικά τις εκλογές και ίσως να γράψει κάποιο άρθρο και για τις αυτόχειρες κοπέλες.

«Υπερβάλλουν στο θέμα των αυτόχειρων κοριτσιών, όπως έγινε και στο Μπάτμαν», είπε ο δημοσιογράφος. «Πάμε πρώτα στον υπαστυνόμο. Για κάθε ενδεχόμενο, ας ξέρουν ότι είστε εδώ».

Από το 1940 κρατούσε η επαρχιακή αυτή συνήθεια. Οι ξένοι που έρχονταν στην κωμόπολη, ακόμα κι οι δημοσιογρά-

φοι, παρουσιάζονταν στην αστυνομία. Ο Κα δεν είχε αντίρρηση, επειδή ήταν πολιτικός εξόριστος κι έπειτα από χρόνια είχε γυρίσει στην πατρίδα του, κι επειδή η παρουσία των ανταρτών του ΡΚΚ ήταν αισθητή στην πόλη (αν και κανείς δεν πολυμιλούσε γι' αυτό).

Κάτω από το χιόνι που έπεφτε αργά αργά, διέσχισαν διαγώνια την πόλη μέσα σε δεκαπέντε λεπτά, περνώντας από την Αγορά Τροφίμων, από τη λεωφόρο Κιαζίμ Καράμπεκιρ με τα τυροκομεία όπου ήταν απλωμένα στη σειρά τεράστια κεφάλια κασέρι, τα καταστήματα ειδών κιγκαλερίας κι ανταλλακτικών αυτοκινήτων, μπροστά από τσαϊχανέδες με θλιμμένους άνεργους που κοίταζαν την τηλεόραση και το χιόνι.

Κάποια στιγμή ο Σερντάρ μπέη σταμάτησε κι έδειξε στον Κα τη γωνία του δρόμου όπου είχε δολοφονηθεί ο πρώην δήμαρχος. Σύμφωνα με όσα κυκλοφόρησαν τότε, η κατάρρευση ενός αυθαίρετου μπαλκονιού, ένα ασήμαντο πρόβλημα του δήμου, ήταν η αιτία που δολοφονήθηκε ο δήμαρχος. Ο δολοφόνος είχε συλληφθεί με το όπλο του στο χωριό του, στον αχυρώνα του σπιτιού του όπου είχε κρυφτεί τρεις μέρες μετά το περιστατικό. Στις τρεις αυτές μέρες είχαν κυκλοφορήσει τόσο πολλά κουτσομπολιά, ώστε στην αρχή κανείς δεν πίστευε ότι αυτός ήταν ο ένοχος, το κίνητρο του φόνου ήταν τόσο ασήμαντο που είχε προκαλέσει απογοήτευση.

Η Διεύθυνση Ασφαλείας του Καρς βρισκόταν σ' ένα τριώροφο μακρόστενο κτίριο από τη σειρά των πέτρινων κτιρίων στη λεωφόρο Φαϊκμπεη, που παλιά ανήκαν σε Ρώσους και πλούσιους Αρμένιους και τώρα τα περισσότερα στέγαζαν δημόσιες υπηρεσίες. Καθώς περίμεναν τον υπαστυνόμο, ο Σερ-

ντάρ μπέη έδειξε στον Κα τα ψηλά, δουλεμένα ταβάνια και του είπε ότι το κονάκι με τα σαράντα δωμάτια, την περίοδο της ρωσικής κατοχής, μεταξύ 1877-1918, ήταν το σπίτι ενός πλούσιου Αρμένι. Αργότερα το κτίριο είχε στεγάσει και το ρωσικό νοσοκομείο.

Ο υπαστυνόμος είχε μια κοιλιά που θύμιζε βαρέλι μπίρας. Βγήκε στο διάδρομο και τους κάλεσε να μπουνε στο γραφείο του. Ο Κα κατάλαβε με την πρώτη ότι ο υπαστυνόμος δεν διάβαζε «Τζουμχουριέτ» επειδή θεωρούσε πως η εφημερίδα ήταν αριστερών αποκλίσεων, ότι δεν του έκανε καμιά θετική εντύπωση το γεγονός ότι ο Σερντάρ μπέη επαινούσε κάποιον επειδή ήταν ποιητής, ότι φοβόταν όμως και σεβόταν τον μπέη γιατί ήταν ο ιδιοκτήτης της τοπικής εφημερίδας του Καρς με τη μεγαλύτερη κυκλοφορία. Όταν ο Σερντάρ μπέη σταμάτησε να μιλάει, «Θέλετε προστασία;» ρώτησε τον Κα.

«Τι εννοείτε;»

«Να σας δώσουμε έναν δικό μας με πολιτικά. Να ησυχάσετε».

«Μου χρειάζεται;» ρώτησε ο Κα, με αγωνία ασθενή που ο γιατρός τον συμβουλεύει ότι από δω και πέρα πρέπει να περπατάει με μπαστούνι.

«Η πόλη μας είναι ήσυχο μέρος. Τους τρομοκράτες που επιχειρήσαν να μας διασπάσουν τους πιάσαμε. Αλλά δεν ξέρεις τι μπορεί να γίνει».

«Δεν μου χρειάζεται αν το Καρς είναι ήσυχη πόλη», είπε ο Κα. Πολύ θα ήθελε ν' ακούσει τον υπαστυνόμο να επιβεβαιώνει ότι η πόλη ήταν ήσυχο μέρος, αλλά ο Κασίμ μπέη δεν είπε τίποτα.

Πρώτα πήγαν στις πιο φτωχικές γειτονιές της πόλης, βόρεια, στο Καλέαλι και στο Μπαϊράμπασα. Κάτω από το χιόνι που έπεφτε ασταμάτητα, ο Σερντάρ μπέη χτυπούσε τις πόρτες των φτωχοοικοκυριών που ήταν χτισμένα με πέτρες, τσιμεντόλιθους και κυματιστή λαμαρίνα, όταν του άνοιγαν οι γυναίκες του σπιτιού ζητούσε να δουν το νοικοκύρη, αν αναγνώριζαν τον Σερντάρ μπέη, αυτός με ύφος γεμάτο σιγουριά τους έλεγε ότι ο διάσημος δημοσιογράφος φίλος του είχε έρθει με αφορμή τις εκλογές από την Ιστανμπούλ στο Καρς, όμως δεν θα έγραφε μόνο για τις εκλογές αλλά και για το Καρς και για τις αιτίες που οδηγούσαν τις γυναίκες στην αυτοκτονία, ότι αν του ανοίγονταν και του λέγανε τα προβλήματά τους, θα κάνανε καλό στην πόλη τους. Κάποιοι χαίρονταν όταν τους βλέπανε, καθώς νόμιζαν ότι ο Κα και ο Σερντάρ μπέη ήταν υποψήφιοι που τους φέρνανε τενεκέδες ηλιέλαιο, σαπούνια, ή μπισκότα και μακαρόνια. Όσοι από περιέργεια ή από φιλόξενη διάθεση αποφάσιζαν να τους βάλουν μέσα, πρώτα λέγανε στον Κα να μη φοβηθεί το σκύλο που γάβγιζε. Άλλοι πάλι ανοίγανε φοβισμένοι την πόρτα τους νομίζοντας ότι επρόκειτο γι' άλλη μια από τις συνηθισμένες τα τελευταία χρόνια εφόδους της αστυνομίας, αλλά παρέμεναν βυθισμένοι στη σιωπή ακόμα κι όταν καταλάβαιναν πως οι επισκέπτες δεν ήταν από τις αρχές. Όσο για τις οικογένειες των κοριτσιών που είχαν αυτοκτονήσει (ο Κα μέσα σε πολύ λίγη ώρα είχε μάθει για έξι περιπτώσεις), οι γονείς τους λέγανε ότι τα κορίτσια τους δεν είχαν παραπονεθεί ποτέ για τίποτα, ότι τα περιστατικά τους είχαν κάνει μεγάλη εντύπωση κι ότι τους είχαν στενοχωρήσει πολύ.

Παγωμένα δωμάτια μικρά σαν τρύπες, στο πάτωμα χώμα ή χαλιά μηχανής, κι εκεί, ανάμεσα στα παιδιά, όλο και πιο πολλά, θαρρείς, από σπίτι σε σπίτι, που παίζανε με μισοσπασμένα πλαστικά παιχνίδια (αυτοκινητάκια και κουλές κούκλες), μπουκάλια, άδεια κουτιά από φάρμακα και τσάγια, σπρώχνονταν πάνω σε παλιά ντιβάνια και μισοδιαλυμένες καρτέκλες, μπροστά στις ξυλόσομπες, τις ηλεκτρικές σόμπες που δούλευαν με κλεμμένο ρεύμα, τις μόνιμα ανοιχτές αλλά βουβές τηλεοράσεις, ακούσανε για τη φτώχεια του Καρς, για τ' ατελείωτα προβλήματά του, ιστορίες για τους ανέργους και τις αυτόχειρες κοπέλες. Μανάδες που κλαψούριζαν επειδή τα παιδιά τους ήταν άνεργα ή στις φυλακές, άντρες που δούλευαν κάθε μέρα δωδεκάωρο στα χαμάμ αλλά κατάφερναν με δυσκολία να χορτάσουν τις οκταμελείς οικογένειές τους, άνεργοι που τους απασχολούσε η σκέψη να πάνε ή να μην πάνε στον τσαϊχανέ επειδή σκέφτονταν τα έξοδα, μίλησαν στον Κα με παράπονο για την τύχη τους, για το κράτος, για το δήμο τους, του είπαν την ιστορία τους λες κι ήταν πρόβλημα εθνικό και κρατικό. Σε κάποιο σημείο των ιστοριών και της οργής, και παρά το άσπρο φως που έμπαινε απ' το παράθυρο, ο Κα ένιωσε λες και τα σπίτια όπου μπαινόβγαине βυθίζονταν στο μισοσκόταδο, δυσκολευόταν να διακρίνει τα σχήματα των πραγμάτων. Και δεν ήταν μόνο αυτό· το μισοσκόταδο που τον υποχρέωνε να κοιτάξει έξω το χιόνι που έπεφτε, σαν κουρτίνα από τούλι, σαν μια μορφή της σιωπής του χιονιού, σκέπαζε το μυαλό του, και το μυαλό κι η μνήμη του αντιστέκονταν πια στις ιστορίες φτώχειας και αθλιότητας.

Ωστόσο, μέχρι το θάνατό του δεν μπόρεσε να διώξει απ'

το μυαλό του καμιά από τις ιστορίες αυτοκτονίας που άκουσε. Δεν ήταν η φτώχεια, η απελπισία, η αδιαφορία αυτά που συγκλόνισαν τον Κα. Ούτε η αναισθησία των πατεράδων και των μανάδων που έσπαζαν στο ξύλο τα κορίτσια τους και δεν τους επέτρεπαν ούτε στο δρόμο να βγαίνουν, ούτε η καταπίεση των ζηλόφθονων συζύγων, ούτε η αναπαραδιά. Αυτό που πραγματικά ξάφνιασε και τρόμαξε τον Κα ήταν το γεγονός ότι οι αυτοκτονίες είχαν εισβάλει στην καθημερινότητα απροειδοποίητα, αθόρυβα, απότομα.

Για παράδειγμα, μια κοπέλα που θα την αρραβώνιαζαν με το ζόρι μ' έναν ηλικιωμένο ιδιοκτήτη τσαϊχανέ, μόλις έφαγε όπως κάθε βράδυ με τη μητέρα, τον πατέρα, τα τρία μικρότερα αδέρφια και τη γιαγιά της κι αφού μάζεψε το τραπέζι με τ' αδέρφια της όπως έκανε πάντα, παίζοντας και γελώντας, από την κουζίνα όπου πήγε για να φέρει γλυκό βγήκε στον κήπο, μπήκε από το παράθυρο στο δωμάτιο του πατέρα και της μητέρας της κι αυτοκτόνησε με το κυνηγετικό όπλο του πατέρα της. Όταν μετά τον πυροβολισμό οι γονείς της βρήκαν στο υπνοδωμάτιό τους να σπαρταράει μες στα αίματα το κορμί της κόρης τους που νόμιζαν πως ήταν στην κουζίνα, δεν καταλάβαιναν ούτε γιατί είχε αυτοκτονήσει η κοπέλα ούτε πώς είχε βρεθεί από την κουζίνα στο υπνοδωμάτιο. Άλλη μια δεκαεξάχρονη κοπέλα, αφού μαλλιοτραβήχτηκε όπως κάθε βράδυ με τα δυο αδέρφια της για το κανάλι που θα βλέπανε στην τηλεόραση, για το τηλεκοντρόλ και για το ποιος θα το κρατούσε, αφού έφαγε δυο δυνατά χαστούκια απ' τον πατέρα τους που ήρθε να τους χωρίσει, πήγε στο δωμάτιό της, σήκωσε ένα μεγάλο μπουκάλι φυτοφάρμακο Μορταλίν και το

ήπιε σαν να έπινε γκαζόζα. Άλλη μία, όταν βαρέθηκε να τρώει ξύλο από τον άνεργο και κομπλεξικό άντρα της που τον παντρεύτηκε από έρωτα στα δεκαπέντε της και που πριν από έξι μήνες είχε φέρει στον κόσμο το παιδί του, μετά από ένα συνηθισμένο καβγά πήγε στην κουζίνα, κλείδωσε την πόρτα και παρά τις φωνές του άντρα της, ο οποίος ξέροντας τι έκανε μέσα η γυναίκα του προσπαθούσε να σπάσει την πόρτα, κρεμάστηκε πολύ γρήγορα από το σκοινί και το γάντζο που είχε έτοιμα από πριν.

Σ' όλες αυτές τις ιστορίες η ζωή περνούσε στο θάνατο με ταχύτητα κι απελπισία που γοήτευαν τον Κα. Οι καρφωμένοι στο ταβάνι γάντζοι, τα γεμάτα από πριν όπλα, τα μπουκάλια με τα φυτοφάρμακα που είχαν ήδη μεταφερθεί από το ένα δωμάτιο στο άλλο δείχνανε πως οι αυτόχειρες κοπέλες είχαν πολύ καιρό την αυτοκτονία στο μυαλό τους.

Οι ξαφνικές αυτοκτονίες των κοριτσιών και των νεαρών γυναικών άρχισαν πρώτα στο Μπάτμαν, σε μια περιοχή εκατοντάδες χιλιόμετρα μακριά από το Καρς. Το γεγονός ότι ενώ σ' όλο τον κόσμο οι αυτοκτονίες αντρών ήταν τρεις-τέσσερις φορές περισσότερες από τις αυτοκτονίες γυναικών, κι ότι στο Μπάτμαν οι αυτόχειρες γυναίκες ήταν τρεις φορές περισσότερες από τους άντρες, με αποτέλεσμα το ποσοστό αυτοκτονιών να είναι τέσσερις φορές πάνω από το μέσο όρο στον κόσμο, στην αρχή τράβηξε την προσοχή ενός φιλότιμου νεαρού υπαλλήλου της Κρατικής Στατιστικής Υπηρεσίας στην Άγκυρα, αλλά κανείς δεν ενδιαφέρθηκε όταν ένας φίλος του δημοσιογράφος δημοσίευσε στην εφημερίδα «Τζουμχουριέτ» την ασήμαντη είδηση. Οι τουρκικές εφημερίδες έδωσαν σημασία

στις αυτοκτονίες και πολλοί ντόπιοι και ξένοι δημοσιογράφοι επισκέφτηκαν την πόλη όταν διάβασαν την είδηση οι ανταποκριτές των γερμανικών και γαλλικών εφημερίδων, πήγαν στο Μπάτμαν κι έπειτα δημοσίευσαν στις χώρες τους τα ρεπορτάζ που έκαναν επιτόπου. Σύμφωνα με την άποψη των κρατικών λειτουργών που ενδιαφέρθηκαν για την υπόθεση, το ενδιαφέρον αυτό και τα δημοσιεύματα έφεραν μερικές από τις κοπέλες πιο κοντά στην αυτοκτονία. Ο βοηθός νομάρχης με τον οποίο μίλησε ο Κα είπε ότι οι αυτοκτονίες στο Καρς στατιστικώς δεν ήταν στο επίπεδο των αυτοκτονιών στο Μπάτμαν, ότι «για την ώρα» δεν είχε αντίρρηση στην επικοινωνία του Κα με τις οικογένειες των αυτόχειρων κοριτσιών και παρακάλεσε τον Κα στη συζήτηση μαζί τους να μη χρησιμοποιήσει πολλές φορές τη λέξη «αυτοκτονία» και να μη μεγαλοποιήσει τα περιστατικά στη δημοσιογραφική του έρευνα για την εφημερίδα «Τζουμχουριέτ». Μια επιτροπή με μέλη μερικούς ψυχολόγους ειδικούς στις αυτοκτονίες, αστυνομικούς, εισαγγελείς κι εργαζόμενους στη Διεύθυνση Θρησκευμάτων ήταν έτοιμη να πάει από το Μπάτμαν στο Καρς, αφίσες της Διεύθυνσης Θρησκευμάτων που γράφανε «Ο άνθρωπος είναι ένα αριστούργημα του Θεού, η αυτοκτονία είναι βλασφημία» είχαν ήδη αναρτηθεί και φυλλάδια με το ίδιο περιεχόμενο είχαν φτάσει στη νομαρχία κι ήταν έτοιμα να διανεμηθούν. Αλλά ο βοηθός νομάρχης δεν ήταν καθόλου βέβαιος ότι τα μέτρα αυτά θα σταματούσαν τις αυτοκτονίες που είχαν αρχίσει ν' απλώνονται σαν επιδημία· φοβόταν μήπως τα «μέτρα» είχαν το αντίθετο αποτέλεσμα. Επειδή, σκεφτόταν ο βοηθός νομάρχης, πολλά κορίτσια αποφασίζανε ν' αυτοκτονήσουν από

αντίδραση στα αδιάκοπα κηρύγματα του κράτους, των πατεράδων τους, των συζύγων τους και των ιμάμηδων.

«Αιτία για τις αυτοκτονίες είναι οπωσδήποτε η υπερβολική δυστυχία των κοριτσιών μας. Δεν υπάρχει αμφιβολία», είπε ο βοηθός νομάρχη στον Κα. «Αν όμως η πραγματική αιτία των αυτοκτονιών ήταν η δυστυχία, τότε θ' αυτοκτονούσαν οι μισές γυναίκες στην Τουρκία». Ο βοηθός νομάρχη, με μουστάκι σαν βούρτσα και πρόσωπο που θύμιζε σκίουρο, είπε στον Κα πως τις γυναίκες τις θύμωνε η αντρίκεια φωνή τού κράτους, των οικογενειών και της θρησκείας που τις συμβούλευε «Μην αυτοκτονείτε!» και του αποκάλυψε με περηφάνια ότι είχε ζητήσει γραπτώς από την Άγκυρα να συμμετέχει τουλάχιστον μία γυναίκα στις επιτροπές που έστελνε να προπαγανδίσουν ενάντια στις αυτοκτονίες.

Η άποψη ότι η αυτοκτονία ήταν μεταδοτική όπως η φυματίωση συζητήθηκε για πρώτη φορά μετά τον ερχομό μιας κοπέλας από το Μπάτμαν στο Καρς για ν' αυτοκτονήσει. Ο θεός της κοπέλας, με τον οποίο μίλησε ο Κα ενώ κάπνιζε το τσιγάρο του, ένα απόγευμα στη γειτονιά Ατατούρκ, σ' έναν κήπο κάτω από τις χιονισμένες αγριελιές (δεν του είχαν επιτρέψει να μπει στο σπίτι τους), του είπε ότι η ανιψιά του στο Μπάτμαν, όπου είχε πάει δυο χρόνια πριν, από το πρωί μέχρι το βράδυ έκανε δουλειές του σπιτιού, δεχόταν να τη μαλώνει η πεθερά της επειδή δεν έκανε παιδιά, αλλά όχι ότι αυτά ήταν λόγοι αυτοκτονίας· την ιδέα της αυτοκτονίας την είχε πάρει η κοπέλα από το Μπάτμαν όπου αυτοκτονούσαν όλες οι γυναίκες, ότι οι συγγενείς της στο Καρς, όταν το πρωί της μέρας που θα γύριζε στο Μπάτμαν βρήκαν στο κρεβάτι το νε-

κρό της σώμα και δίπλα στο μαξιλάρι της το γράμμα που έγγραφε ότι είχε πάρει δυο κουτιά υπνωτικά χάπια, απόρησαν πολύ, επειδή όσον καιρό ήταν εκεί στο Καρς, κοντά στην οικογένειά της, η συχωρεμένη έδειχνε πολύ ευτυχισμένη.

Τη γυναίκα που έφερε την ιδέα της αυτοκτονίας από το Μπάτμαν στο Καρς μιμήθηκε ένα μήνα μετά η δεκαεξάχρονη κόρη της θείας της. Αιτία της αυτοκτονίας αυτής, για την οποία ο Κα υποσχέθηκε στους δακρυσμένους γονείς να γράψει πολλές λεπτομέρειες στην εφημερίδα, ήταν μια δασκάλα που είπε στην τάξη ότι η κοπέλα δεν ήταν παρθένα. Πολύ σύντομα όλο το Καρς ήξερε τι είχε πει η δασκάλα, ο αρραβωνιαστικός της κοπέλας διέλυσε τον αρραβώνα τους και τα πηγαινέλα στο σπίτι της για προξενιά, αν και ήταν αρραβωνιασμένη, σταμάτησαν. Η γιαγιά της κοπέλας άρχισε να της λέει, «Εσύ έτσι κι αλλιώς δεν θα παντρευτείς», κι όταν ένα βράδυ, ενώ βλέπανε όλοι μαζί στην τηλεόραση σκηνές από μια τελετή γάμου, ο μεθυσμένος πατέρας της έβαλε τα κλάματα, η κοπέλα πήρε όλα τα υπνωτικά χάπια που είχε κλέψει από τη γιαγιά της και κοιμήθηκε (δεν ήταν μόνο η ιδέα της αυτοκτονίας μεταδοτική αλλά και η μέθοδός της). Όταν έγινε νεκροψία κι αποδείχτηκε πως η κόρη του ήταν παρθένα, ο πατέρας δεν κατηγορήσε μόνο τη δασκάλα που είχε διαδώσει το κουτσομπολιό αλλά και τη συγγένισσα που είχε πάει από το Μπάτμαν στο Καρς για ν' αυτοκτονήσει. Οι γονείς τής κοπέλας περιέγραψαν με κάθε λεπτομέρεια την αυτοκτονία τής κόρης τους επειδή ήθελαν να γράψει ο Κα στην εφημερίδα ότι η κατηγορία πως δεν ήταν παρθένα ήταν αβάσιμη, αλλά και να εκθέσει τη δασκάλα που είχε βγάλει τα κουτσομπολιά.

Υπήρχε κάτι σε όλες αυτές τις ιστορίες που βύθιζε τον Κα σε μια παράξενη απελπισία· ήταν το γεγονός ότι οι αυτόχειρες κοπέλες δεν είχαν το χρόνο ούτε τη δυνατότητα να μείνουν μόνες για ν' αυτοκτονήσουν. Τα κορίτσια που είχαν αυτοκτονήσει παίρνοντας υπνωτικά χάπια, ακόμη κι όταν πέθαιναν σιωπηλά κι αθόρυβα, μοιράζονταν το δωμάτιό τους με κάποιον άλλο. Ο Κα, που είχε μεγαλώσει στην Ιστανμπούλ, στην περιοχή Νισάντας, διαβάζοντας δυτική λογοτεχνία, κάθε φορά που σκεφτόταν τη δική του αυτοκτονία ένιωθε πως έπρεπε να έχει στη διάθεσή του πολύ χρόνο, το δικό του χώρο, το δικό του δωμάτιο, που για μέρες δεν θα του χτυπούσε κανείς την πόρτα. Κάθε φορά που άφηγε τον εαυτό του να παρασύρεται από τις φαντασιώσεις της δικής του αυτοκτονίας, για την οποία θ' αποφάσιζε μόνος του και θα προχωρούσε στην πραγμάτωσή της αργά αργά με υπνωτικά χάπια και ουίσκι, ο Κα φοβόταν τόσο πολύ την απέραντη μοναξιά που έβλεπε μπροστά του, ώστε δεν μπορούσε να σκεφτεί ποτέ σοβαρά το θέμα αυτοκτονία.

Η μόνη που με την αυτοκτονία της προξένησε στον Κα αυτό το συναίσθημα μοναξιάς ήταν μια «κοπέλα με μαντίλα» που κρεμάστηκε πριν από ένα μήνα και μια βδομάδα. Ήταν ένα από τα κορίτσια του Εκπαιδευτικού Ινστιτούτου στα οποία, σύμφωνα με μια εντολή από την Άγκυρα, είχε απαγορευτεί η είσοδος πρώτα στα μαθήματα κι έπειτα στο κτίριο επειδή είχαν αρνηθεί να βγάλουν τη μαντίλα τους. Απ' όσες οικογένειες είχε έρθει σ' επαφή ο Κα, η δική της ήταν η λιγότερο φτωχική. Καθώς έπινε την Κόκα-Κόλα που του πρόσφερε από το ψυγείο του ο θλιμμένος πατέρας, ιδιοκτήτης ενός μι-

κρού μπακάλικου, ο Κα έμαθε πως η κοπέλα πριν κρεμαστεί είχε αποκαλύψει το σχέδιό της ν' αυτοκτονήσει στην οικογένειά της και στις φίλες της. Μπορεί η κοπέλα να είχε μάθει να φοράει μαντίλα από τη μητέρα της και την οικογένειά της, από τις φίλες της όμως που αντιστέκονταν κι από τους διευθυντές της σχολής της που επέβαλλαν τις απαγορεύσεις τους είχε μάθει να τη θεωρεί ένα από τα σύμβολα του πολιτικού Ισλάμ. Ήταν τόσο πολλές οι απουσίες της που παραλίγο να την αποβάλουν από το Ινστιτούτο όπου πήγαινε, μιας και οι αστυνομικοί τής απαγόρευαν την είσοδο επειδή, παρά τις πιέσεις της μητέρας και του πατέρα της, αρνιόταν να βγάλει τη μαντίλα. Βλέποντας μερικές φίλες της να ξεσκεπάζουν το κεφάλι τους καθώς αποφάσιζαν να σταματήσουν ν' αντιστέκονται, κι άλλες να βγάζουν τις μαντίλες και να φοράνε περούκες, είχε αρχίσει να λέει στον πατέρα της και τις φίλες της πως «τίποτα δεν έχει νόημα στη ζωή», πως «δεν ήθελε να ζήσει άλλο». Κανείς δεν σκέφτηκε ότι η θεοσεβούμενη κοπέλα θ' αυτοκτονούσε, καθώς εκείνες τις μέρες η κρατική Διεύθυνση Θρησκευμάτων αλλά και οι ισλαμιστές επαναλάμβαναν όλη την ώρα στο Καρς με φέιγ βολάν κι αφίσες πως η αυτοκτονία είναι μια από τις μεγαλύτερες αμαρτίες. Η κοπέλα, που τη λέγανε Τεσλιμέ, την τελευταία της βραδιά παρακολούθησε αμίλητη στην τηλεόραση το σίριαλ *Μαριάννα*, έφτιαξε και πρόσφερε στη μητέρα και στον πατέρα της τσάι, κλείστηκε στο δωμάτιό της, πλύθηκε, προσευχήθηκε, άφησε γι' αρκετή ώρα να την παρασύρουν οι σκέψεις κι οι προσευχές της κι έπειτα έδεσε τη μαντίλα της στο γάντζο του φωτιστικού του δωματίου και κρεμάστηκε από κει.